

Florin DOBREI

Parohia Greco-Catolică Bobâlna (jud. Hunedoara) – repere monografice
Bobâlna Greek-Catholic Parish (Hunedoara Department) – Monographic
Landmarks

Florin DOBREI

Universitatea „Eftimie Murgu” din Reșița, Romania

Abstract. *In the central part of Hunedoara County, in the meadow of Mureș, lies the village of Bobâlna, whose past is inextricably linked, ecclesiastically, to the name of three personalities of the church life: Bishop Atanasie Anghel, the first Romanian hierarch united with the Church of Rome, born – probably – in this locality, the Orthodox monk Sofronie from Cioara, arrested in the prison of the noble castle here in the winter of the years 1760-1761, and parish priest Ioan Sabău, one of the many clergy who suffered in communist prisons, Bobâlna's spiritual pastor for more than three decades (1964-1995). This study will present the evolution of the local Greek-Catholic parish community.*

Keywords: Orthodoxy and Greco-Catholicism, the United Romanian Church with Rome, Hunedoara County, the Deanery of Bobâlna, Bishop Atanasie Anghel.

În zbuțuita noastră istorie, Biserica a constituit un „axis mundi”, în afara căruia înaintașii noștri și-ar fi pierdut atât identitatea națională, cât și pe cea individuală; noțiunile – deloc abstracte în trecut – de Dumnezeu și de spiritualitate au reprezentat, ca atare, coordonatele esențiale ale vieții unui om, participarea la Sfânta Liturghie și la slujbele bisericești din duminicile și din sărbătorile anului, precum și respectarea cu strictețe a posturilor rânduite, a datinilor și a tradițiilor religioase, făcând parte din „cotidianul românesc”. Acest fapt îl constata, la începutul secolului al XVIII-lea, și iezuitul Andreas Freyberger, care îi descria pe românii ardeleni contemporani lui ca având „posturi dese [...], în care se abțin de la lactate, iar bucatele, în timpul posturilor, le gătesc cu ulei de in. Este mare credința în aceste posturi, iar faptul de a nu respecta vreunul din ele atrage o penitență abia inferioară omuciderii. Venerarea crucii este, de asemenea, foarte mare. O plantează la intrarea în sate și în fața bisericilor și i se închină când trec pe lângă ea. Chiar și pentru Maica Fecioară și pentru icoanele ei au un respect foarte mare. Cu alte cuvinte, îi cinstesc cu râvnă pe sfinți, mai ales pe Apostoli și pe cei care au trecut întru glorie din Biserica Grecească: Nicolae, [Ioan] Christostomul, Vasile, Atanasie și mulți alții”¹.

Între aceste coordonate se va fi desfășurat, cu siguranță, și viața celor două obști parohiale românești din Bobâlna, sat hunedorean de pe Valea Mureșului, al cărui trecut este indisolubil legat atât de numele întâiului ierarh unit cu Biserica Romei, episcopul român Atanasie Anghel (1698/1701-1713), născut – cu probabilitate – în această localitate², cât și de frământările mijlocului secolului al

¹ Andreas Freyberger, *Historica relatio unionis Walachicae cum Romana Ecclesia factae a.1701 eorumque, quae in unionis negotia subseata sunt usque ad novembrem anni 1702 di/Relatare istorică despre unirea Bisericii Românești cu Biserica Romei făcută în anul 1701 și despre cele ce au urmat în problema unirii până în noiembrie 1702* (versiune românească și studiu introductiv de Ioan Chindriș), Cluj-Napoca, Editura Clusium, 1996, p. 34-37.

² Potrivit tradiției locale, consemnate și într-o cronică a Protopopiatului Greco-Catolic al Bobâlnei, episcopul Atanasie Anghel, „de naștere, au fost din acest tractu protopopescu, din comunitatea

XVIII-lea, mai precis de arestarea călugărului Sofronie de la Cioara în temnița castelului nobiliar de aici³. În studiul de față se va avea în vedere evoluția comunității bisericești greco-catolice.

Primele mențiuni documentare concrete privitoare la existența și funcționarea unei parohii unite românești în Bobâlna provin din primele decenii ale secolului al XVIII-lea. În tabelele conscripției bisericești din anul 1733, inițiată de episcopul unit Inochentie Micu, în dreptul parohiei „Bábolna” din protopopiatul Vințu de Jos, mixtă din punct de vedere etnic, era pomenit un cleric, pe nume Avram – în varianta publicată de canonicul Augustin Bunea figurează ca unit⁴, pe când în cea editată de protopopul Nicolae Togan este înscris ca fiind ortodox⁵ –, două biserici, o casă parohială, precum și proprietățile funciare, însumând 5 iugăre de teren arabil și 2 iugăre de fânețe; numărul familiilor consemnate era de 70⁶.

După aproape două decenii, conscripția ordonată de vicarul unit Petru Pavel Aron în anul 1750 amintește, în dreptul parohiei „Babolna”, parte a protopopiatului („archi-diaconatus”) omonim, un preot, un cantor și un crâșnic (toți nenominalizați), cele 515 „suflete” păstorite, două biserici, un teren intravilan destinat casei parohiale, precum și terenurile agricole, în suprafață de 5 iugăre teren

Bobâlnei, fiind fecioru de preutu român” (cf. Serviciul Județean Hunedoara al Arhivelor Naționale [în continuare: SJHAN], fond *Parohia Ortodoxă Română Deva*, doc. 4, f. 16v). După unele păreri, familia sa, de viță nobilă, și-ar fi avut obârșia în părțile Ciugudului, jud. Alba (cf. Ștefan Meteș, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor din Transilvania și Ungaria*, ed. a II-a, vol. I, Sibiu, Tipografia Arhidiecezană, 1935, p. 329); după alte păreri, tatăl mitropolitului se trăgea dintr-un preot Moise, de neam sârb, ce emigrase din Banat, împreună cu un frate, tot preot, întâi în Ciuci (azi Vârfurile, jud. Arad), apoi în Abrud (jud. Alba), în Renghet (jud. Hunedoara) și, în sfârșit, în Poiana (jud. Hunedoara), unde i-ar fi urmat în parohie fiul său Luca, care, la rândul-i, l-a lăsat în loc pe un fiu al său, tot Luca, pe când un alt fiu, pe nume Ioan, tatăl lui Atanasie, ar fi fost rânduit, ca păstor sufletesc, în Bobâlna (cf. Gheorghe Șincai, *Hronica românilor*, ed. îngrijită de Florea Fugariu, vol. III, București, Editura Academiei Române, 1978, passim).

³ „În 12 februarie 1760, Ioan Popa, protopopul din Săliște, a sosit la Geoagiu cu încă un tovarăș. Pentru ziua următoare el adună în taină vreo 500-600 de oameni din Zarand, din părțile Abrudului, din scaunul Orăștiei, din părțile Chimindiei hunedorene și mai ales din jurul Geoagiului. Frunțașii ținură acolo un scurt sfat, cum să elibereze pe călugărul Sofronie, care era închis în Bobâlna din ordinul Guvernului, cam de vreo 8 săptămâni. Ei stabiliră următorul plan: către seară să atace temnița și să scoată din ea pe călugărul Sofronie. Împărțiți în cete, porniră apoi în grabă din Geoagiu. Cea dintâi ceată intră în mare tăcere în Bobâlna. A doua, sub conducerea protopopului din Săliște, s-a ascuns după vii, în afară de sat, iar a treia ceată a rămas mai înapoi, la distanță mai mare. Înainte de toate au prins și au trântit la pământ pe haiducii care erau paznici, apoi, rupând cu securile lacătele de la ușa temniței, l-au scos pe Sofronie, l-au așezat pe un cal alb, legat cum era în fiare, și au pornit la drum cu el. În zadar a mai încercat străjerul temniței să-i oprească și să-l dea jos de pe cal pe prizonierul evadat. Țărani întăritați îl trântiră la pământ și pe el, lovindu-l cu topoarele în piept și-n cap. Apoi, ajungând pe câmp, s-au oprit ca să se întâlnească cu grupul așezat după vii. În răstimpul acesta i-au luat lui Sofronie fiarele de pe picioare și au plecat la Rapolt, unde, a doua zi dimineața, intrând în biserică, au dat mulțumită lui Dumnezeu că au izbutit să scape pe călugărul lor”. Cf. Ștefan Meteș, *Mănăstirile românești din Transilvania*, Sibiu, Tipografia Arhidiecezană, 1936, p. 39.

⁴ Augustin Bunea, *Episcopul Ioan Inocențiu Klein*, Blaj, Tiparul Tipografiei Archidiecezane, 1900, p. 404.

⁵ Nicolae Togan, „Statistica românilor din Transilvania în 1733”, în *Transilvania*, Sibiu, an XXIX, 1898, nr. 9-10, p. 206.

⁶ Augustin Bunea, *Episcopul Ioan Inocențiu*, p. 404.

arabil, respectiv 2 iugăre fânețe⁷. În plus, dintr-un proces-verbal încheiat în satul învecinat Cigmău, în ziua de 8 iulie a aceluiași an, aflăm că în Bobâlna „sânt doaa bisereci și iaste o casă biserecească cu funduș, dat de milostivii răpăusași crai, loc de arătură de grâu într-amândouă părțile de 10 gălete, de fân de 4 cară și de 4 cară de cucuruz, [iar] altă nimic”; în ceea ce privește „țudulele cele de sare”, acestea „nu iaste”, căci „s-au pierdut”⁸.

Coroborate aceste ultime informații cu cele cuprinse în tabelele altor două recensăminte bisericesti contemporane, anume recensământul inițiat și coordonat de general austriac Adolf Niccolaus von Buccow în anii 1761-1762, în care, în dreptul satul Bobâlna, figurau doi preoți uniți, dar fără biserică și fără credincioși⁹, respectiv cel efectuat din îndemnul episcopului unit Atanasie Rednic în 1765, în care obștea unită locală figura ca fiind lipsită atât de păstori sufletești, cât și de păstoriți¹⁰, concluzia firească este aceea că, în urma amplelor mișcări religioase ale călugărilor Visarion Sarai (1744) și Sofronie de la Cioara (1759-1761)¹¹, această parohie, aflată în subordinea centrului diecezan de la Blaj, nu mai exista decât la nivel scriptic.

Reînfripată în deceniile următoare, restrânsa obște parohială a cunoscut un nou moment de cumpănă istorică în timpul răscoalei lui Horea, Cloșca și Crișan, când localnicii – majoritar ortodocși, se presupune – au „cuprins” casa parohială a preotului unit Dumitru Bența, alungându-l și înlocuindu-l cu un alt păstor, „neunit”¹². Beneficiind însă de concursul autorităților locale și centrale, parohia s-a revigorat înspre finele secolului al XVIII-lea, cunoscând chiar o perioadă de maximă înflorire, de vreme ce, la nivelul anului 1804, număra 121 de suflete!¹³. În fapt, dinamica parohiei unite Bobâlna (dimpreună cu filiile sale Folt și Rapoltu Mare), așa cum se reflectă aceasta și în „sumariile” anilor 1805¹⁴, 1806¹⁵, 1817¹⁶, 1818¹⁷, 1819¹⁸, 1820¹⁹, 1821²⁰, 1822²¹, 1823²², 1824²³ și 1831²⁴, respectiv în

⁷ Idem, *Statistica românilor din Transilvania în anul 1750, făcută de vicariul episcopesc Petru Aron*, Blaj, Tiparul Tipografiei Archiepiscopale, 1901, p. 24.

⁸ Aurel Răduțiu, „Conscripția lui Petru Pavel Aron din anul 1750. Date noi”, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie*, Cluj-Napoca, an XXVIII, 1987-1988, p. 488, 490.

⁹ Virgil Ciobanu, „Statistica românilor ardeleni din anii 1760-1762”, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, Cluj, an III, 1926, p. 649.

¹⁰ *** *Diecesa Lugoșului. Șematism istoric*, Lugoj, Tipografia Ioan Virányi, 1903, p. 363.

¹¹ Florin Dobrei, „Cuviosul Visarion Sarai, apărător al Ortodoxiei ardeleni”, în *Îndrumătorul Bisericesc*, Sibiu, an CLVIII, 2010, p. 249-258; Idem, „Cuviosul Sofronie de la Cioara. 250 de ani de la începutul mișcării sale de reînnoire bisericască”, în *Teologia*, Arad, an XIII, 2009, nr. 2, p. 128-143.

¹² David Prodan, *Răscoala lui Horea*, ed. a II-a, vol. I, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984, p. 266-271, 542, 560.

¹³ SJHAN, fond *Parohia Ortodoxă Română Deva*, doc. 1, f. 35.

¹⁴ *Ibidem*, f. 46.

¹⁵ *Ibidem*, f. 51.

¹⁶ *Ibidem*, f. 238.

¹⁷ *Ibidem*, f. 241.

¹⁸ *Ibidem*, f. 247.

¹⁹ *Ibidem*, f. 254.

²⁰ *Ibidem*, f. 257.

"Bobâlna Greek-Catholic Parish (Hunedoara Department) – Monographic Landmarks," *Astra Salvensis*, VI (2018), no. 12, p. 103-117
 șematismele Diecezei Făgărașului și ale Diecezei Lugojului din anii 1842²⁵, 1858²⁶, 1868²⁷, 1877²⁸ și 1891²⁹, a fost următoarea:

An	Parohia Bobâlna	Filia Folt	Filia Rapoltu Mare	Total
1805	134	-	-	134
1806	135	-	-	135
1817	164	-	-	164
1818	166	-	-	166
1819	170	-	-	170
1820	155	-	-	155
1821	165	-	-	165
1822	154	-	-	154
1823	161	-	-	161
1824	170	-	-	170
1831	114	-	-	114
1842	215	-	-	215
1858	170	4	-	174
1868	172	6	-	178
1877	253	10	15	278
1891	291	4	15	319

Așa cum s-a amintit, în timp, parohia unită Bobâlna a avut două filii, anume satele Folt și Rapoltu Mare. Astfel, filia Folt apare menționată cu acest statut, în scriptele diecezane lugojene, încă din anul 1858³⁰. Răzlețită cu totul la cumpăna secolelor XIX-XX, această obște unită s-a reînfrîpat însă în anul 1911, „trecând la S[fânta] Unire cam 80 suflete, care filie mai întâiu s-a alăturat la parochia Bobâlna. Dar preotul de acolo, fiind ocupat și cu filia din Rapoltul Mare, în urmarea acesteia, [filia Folt n.n.] s-a alăturat parohiei Cigmăului. Dar și aici, fiind preotul îngreunat, iar la Pricaz venind preot tânăr, cu numele Solomon Armean, i s-a încredințat, în fine, administrarea acestei filii lui, alăturându-se la parochia Pricaz, dar tot

²¹ *Ibidem*, f. 261.

²² *Ibidem*, f. 273.

²³ *Ibidem*, f. 280.

²⁴ *Ibidem*, f. 294.

²⁵ *** *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum Dioeceseos Fogarasiensis in Transilvania pro anno a Christo nato MDCCCXLII*, Blaj, Tiparul Archiepiscopului, 1842, p. 182.

²⁶ *** *Schematismus venerabilis cleri neo-erectae Dioecesis Lugosiensis G. R. C. pro anno a Christo nato 1858*, Lugoj, 1858, p. 47;

²⁷ *** *Schematismus venerabilis cleri neo-erectae Dioecesis Lugosiensis G. R. C. pro anno a Christo nato MDCCCLXVIII*, Lugoj, 1868, p. 38.

²⁸ *** *Siematismulu veneratului cler alu Diecesei Romanesci Greco-Catolice a Lugosului pre anulu Domnului 1877*, Lugoj, 1877, p. 82.

²⁹ *** *Siematismulu veneratului cler alu Diecesei Romanesci Greco-Catolice a Lugosului pre anulu Domnului 1891*, Lugoj, 1891, p. 62.

³⁰ *** *Schematismus (1858)*, p. 47.

aparținătoare acestui tract”³¹. În ceea ce privește filia Rapoltu Mare, amintită cu acest statut din preajma anului 1877³² și până la finalul perioadei interbelice³³, restrânsa obște unită locală era deservită liturgic de o biserică din piatră, ridicată în 1804³⁴, descrisă, în șematismul din anul mai sus amintit, ca fiind, la acea dată, „ruinată”³⁵. În plus, clericii bobâlneni au administrat, pentru scurte perioade de timp, și unele parohii unite vacante din jur, precum a fost cazul preotului Petru Iancu ori al capelanului Ioan Iancu, administratori a parohiei Cigmău în perioada anilor 1863-1864, respectiv 1896-1897³⁶.

Pentru nevoile spirituale ale parohiei, în partea superioară a satului, „pe vale”, înspre „Feredeie”, s-a ridicat, prin anii 1782-1783, un lăcaș de cult de zid, înlocuit în 1828, în timpul păstoririi preotului Nicolae Bonța, prin cel actual, din „piatră de humă”³⁷, menționat în tabelele conscripției austriace din 1829-1831³⁸. De plan dreptunghiular, cu o absidă semicirculară nedecroșată și o clopotniță miniaturală din scânduri, elevată deasupra pronaosului, edificiul este prevăzut cu o singură intrare, amplasată pe latura apuseană, protejată de intemperii printr-un pridvor deschis de lemn; la interior, naosul este despărțit de pronaos printr-un perete de zid, prevăzut cu două nișe semicirculare și o intrare de aceeași formă. Șindrila îi conferă un farmec arhaic aparte³⁹. În turn se află un singur clopot de bronz, turnat la Cugir, în greutate de 90 kg⁴⁰.

Pisania interioară, de deasupra intrării, consemnează următoarele: „Ziditu-s-a acest sfânt lăcaș, cu hramul «Sf. Nicolae», în anul Domnului 1828, sub păstoria preotului Nicolau Bonța. Din bătrâni se știe că pe acest loc au mai fost în vechime două biserici, una de lemn și apoi una de piatră. Bisericii i s-au făcut unele reparații sub păstoria preoților Petru Iancu, Ioan Iancu și Vasile Berinde, [în] anii 1860-1930. A fost renovată între anii 1978-1982, sub păstoria pr. Ioan Sabău, prin contribuția benevolă a credincioșilor, mai ales a celor trecuți în pomelnicul ctitorilor. La loc de frunte între ctitori, vrednic de pomenire este pictorul Vasile Nițulescu și soția sa Maria din Brașov, care au executat lucrarea picturii murale ce se vede, ca act de danie și întru amintirea tatălui său Constantin, de asemenea pictor bisericesc, și a mamei sale Aurelia, cărora le fă, Doamne, fericită pomenire”. Ctitorii la care se face referire sunt enumerați în partea stângă a nișei proscomidarului din altar: „Vii: Vasile, Maria, pr. Ioan, Alexandra, Vasile și familia, Titus și familia, Ioan și familia, Sabin și familia, Gheorghe și familia, Ioan N. și familia. Răposați:

³¹ SJHAN, *Parohia Ortodoxă Română Deva*, doc. 4, f. 87v.

³² *** *Siematismulu (1877)*, p. 82.

³³ SJHAN, fond *Protopopiatul Greco-Catolic Orăștie*, doc. 3/1931, f. 109-110; doc. 4/1931, f. 13-v.

³⁴ Arhiva Parohiei Ortodoxe Române Bobâlna (în continuare: APORB), dos. *Condica Parohiei gr. ortodoxe din comuna Bobâlna începând cu anul 1900*, f. 35.

³⁵ *Siematismulu (1877)*, p. 82.

³⁶ *** *Dieceza Lugojului*, passim.

³⁷ *Ibidem*, p. 363.

³⁸ Bogdan Crăciun, Ioan Bolovan (edit.), *Consignatio Statistico Topographica singulorum in Magno Principatu Transylvanicae*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2003, p. 18.

³⁹ Florin Dobrei, *Bisericile ortodoxe hunedorene*, Reșița, Editura Eftimie Murgu, 2011, p. 258.

⁴⁰ Arhiva Parohiei Ortodoxe Bobâlna [în continuare: APOB], dos. *Registru-inventar pe anii 1972-1989*, f. 6.

"Bobâlna Greek-Catholic Parish (Hunedoara Department) – Monographic Landmarks," *Astra Salvensis*, VI (2018), no. 12, p. 103-117

Constantin, Aurelia, Vasile, Elena, Ioan, Maria, Gheorghe, Elena, pr. Petru, pr. Ioan, pr. Vasile, Valeria”.

Într-adevăr, biserica a fost supusă unei ample renovări, însoțită și de împodobirea suprafeței interioare a pereților cu o frumoasă frescă, executată de același pictor bucureștean, Constantin Nițulescu; o altă intervenție de acest fel este semnală în vara anului 1967, când s-a reparat acoperișul bisericii, reînnoindu-se șița, adusă tocmai de la Vinerea (jud. Alba)⁴¹. Aceasta, întrucât după 1948 nu s-au mai oficiat slujbe în acest lăcaș de cult decât ocazional. Din pricina neuzitării liturgice, zidurile bisericii au intrat într-un proces de accelerată degradare – potrivit unei „dări de seamă despre starea parohiilor și activitatea preoților din protopopiatul Orăștie” pe ultimul trimestru al anului 1951, starea acesteia era socotită a fi „slabă”⁴² –, stopată în urmă cu trei decenii și jumătate, doar prin prisma inițiativei și a intervenției energice a parohului de atunci, preotul Ioan Sabău (1914-2009), unul dintre pătimitorii din temnițele comuniste⁴³. Alte reparații, constând în schimbarea pardoselii și lambrierea suprafeței inferioare a pereților, au fost executate în anul 2014.

În ceea ce privește șirul preoților uniți, aflați odinioară la cârma duhovnicească a obștii parohiale a Bobâlnei, acesta poate fi reconstituit, cu destulă acuratețe, încă din prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Astfel, cel dintâi ocârmuitor sufletesc al obștii parohiale unite a Bobâlnei a fost, cu siguranță, preotul *Ioan*, tatăl ierarhului Atanasie Anghel. Pomenit întâia oară în documente în anul 1687, în calitatea sa de participant la un „scaun” protopopesc, ce judeca dreptul de posesie asupra unei *Cazanii* (Iași, 1643) a mitropolitului Varlaam al Moldovei⁴⁴, acest preot trăia și în anul 1701, când a însoțit, la Alba Iulia, caleașca propriului său fiu, întâmpinat ca episcop unit, după reîntoarcerea sa de la Viena⁴⁵.

Un alt preot, pe nume *Neagoe*, este menționat la începutul secolului al XVIII-lea, pe filele unei cărți vechi de cult, unde se consemna că atunci „când au

⁴¹ APOB, *Condica Parohiei gr. ortodoxe din comuna Bobâlna începând cu anul 1900*, f. 26.

⁴² SJHAN, fond *Protopopiatul Ortodox Român Orăștie*, dosar 1/1952, f. 6.

⁴³ Vasile Manea, Cicerone Ionițoiu, *Martiri și mărturisitori ai bisericii din România (1948-1989). Biserica ortodoxă*, ed. a II-a, Cluj-Napoca, Editura Patmos, 1998, p. 155; Paul Caravia, Virgiliu Constantinescu, Flori Stănescu, *Biserica întemnițată. România 1944-1989*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 1998, p. 28; Vasile Manea, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste*, ed. a III-a, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2004, p. 227; Gabriel Basa, „Preoți, teologi și călugări hunedoreni în închisorile comuniste”, în *Altarul Banatului*, Timișoara, 16, 2005, nr. 4-6, p. 81-82; Florin Dobrei (coord.), *Pătimitori și pătimire în închisorile comuniste*, Alba Iulia/Deva, Editura Reîntregirea/Episcopia Devei și Hunedoarei, 2015, pp. 217-256; Adrian Nicolae Petcu, *Preoți hunedoreni pătimitori în temnițele comuniste*, Cluj-Napoca/Deva, Editura Argonaut/Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2016, pp. 96-100; Florin Dobrei, „Din pătimirile clericilor hunedoreni în temnițele comuniste”, în Ionel Popescu, Zaharia Pereș, Marius Florescu (coord.), *Martiri și mărturisitori ai dreptei credințe în anii regimului comunist. 70 de ani de la (re)înființarea Mitropoliei Banatului*, Sibiu/Timișoara, Editura ASTRA Museum,/Editura Învierea, 2018, pp. 201-202. A se vedea și: <http://www.formula-as.ro/2001/491/spiritualitate-39/spiritualitate-2734> (accesat în 12.08.2018)

⁴⁴ Nicolae Iorga, *Scrisori și inscripții ardelene și maramureșene*, vol. II, București, Atelierele Grafice Socec & Co., 1906, p. 102.

⁴⁵ Andreas Freyberger, *Historica relatio unionis*, p. 112-115.

venit lăcustele al doilea rând în Ardeal, în zilele vlădicăi Atanasie și [a] împăratului Iosif Leopold ot Beaci [din Viena n.n.], au fost văleat 1710, luna august, 16 zile. Scris[-am] eu, popa Neagoe din Bobâlna”⁴⁶. Păstorind în zilele și în satul de baștină al episcopului Atanasie Anghel, presupunem că era un preot unit.

Dacă asupra preotului *Avram*, amintit în tabelele conscripției bisericești din anul 1733, persistă semne de întrebare cu privire la apartenența sa confesională – varianta Togan îl prezintă ca fiind păstor sufletesc ortodox⁴⁷, pe când varianta Bunea îl socotește unit⁴⁸ –, cel de-al doilea cleric supus Diecezei Unite a Făgărașului amintit cu numele este *George*, pomenit într-un document de confirmare a sa, din 8 iunie 1755, emis de cancelaria episcopului Petru Pavel Aron de la Blaj⁴⁹. Cu siguranță însă că este vorba doar de o reconfirmare a „singheliei” sale (diplomă de hirotonire), în virtutea căreia să-i poată fi recunoscută legitimitatea în fața autorităților, astfel că – în lumina acestor considerații – între el și preotul unit menționat în tabelele conscripției bisericești din anul 1750 (fără a fi nominalizat, se menționa doar faptul că păstora o obște compusă din 515 credincioși)⁵⁰ ar putea fi pus semnul identității.

În conscripția episcopului unit Atanasie Rednic din anul 1765 este amintit un alt păstor sufletesc, *Ioan*, cu mențiunea că parohia era „fără suflete gr[eco]-cat[olice]” și cu „observarea că toată ecclesia o țin neuniți”⁵¹; cu probabilitate, el este clericul amintit și în tabelele catagrafiei ecleziastice a generalului austriac Niccolaus Adolf von Buccow din anii 1761-1762, în care apare consemnat un preot – nenominalizat – supus Blajului, dar lipsit totalmente de credincioși⁵². Cum în primul recensământ modern de populație efectuat în Transilvania din porunca împăratului Iosif al II-lea în anii 1784-1787 apar patru preoți⁵³ – unul este urmașul său, Dumitru Benția, iar ceilalți doi, preoții ortodocși Petru Budai și George Sebeșan –, nu este exclus ca tocmai acest cleric, în vârstă poate la acea dată și retras din oficiul parohial, să figureze între cei menționați.

Potrivit cronicii Protopopiatului Greco-Catolic al Bobâlnei, de pe „la anulu [1]782 [...] păstorește *Dumitru Benția*, de născare din Bobâlna, unde și astăzi există rămășița din familia lui. Ce învețiatura a avutu și acestu preutu nu se scie. De ierotonit, s-a ierotonitu de episcopulu Blașiului Grigorie Majoru (după tradițiunea remașițieloru sale); cându s-a ierotonitu eară nu se scie. Acestu preutu a păstoritu un tempu îndelungatu în această parochie și-au trăitu până la [1]825, cându, în 16

⁴⁶ Maria Basarab, *Cuvinte mărturisitoare. Însemnări de pe cărți românești vechi din județul Hunedoara*, Deva, Editura Acta Musei Devensis, 2001, p. 131.

⁴⁷ Nicolae Togan, „Statistica românilor”, p. 206.

⁴⁸ Augustin Bunea, *Episcopul Ioan Inocențiu*, p. 404.

⁴⁹ Greta Monica Miron, „Acțiune ortodoxă – acțiune catolică. Efectele mișcării lui Visarion Sarai în Hunedoara, Hațeg, Zarand și Alba”, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, seria „Historia”, Cluj-Napoca, an L, 2005, nr. 2, p. 10, n. 36.

⁵⁰ Augustin Bunea, *Statistica*, p. 24.

⁵¹ *** *Diecesa Lugosului*, p. 363.

⁵² Virgil Ciobanu, „Statistica”, p. 649.

⁵³ Danyi Dezső, Dávid Zoltán, *Az első magyarországi népszámlálás (1784-1787)*, Budapesta, KSH Könyvtára – MŰM Levéltári Osztálya, 1960, pp. 312-313.

"Bobâlna Greek-Catholic Parish (Hunedoara Department) – Monographic Landmarks," *Astra Salvensis*, VI (2018), no. 12, p. 103-117

October, au muritu. Meritului mai de frunte a acestui parochu este că au edificatu, cu propriile spese, biserica în această parochie, cum s-a aretatu și mai susu⁵⁴. Cum în protocolul decedaților este însemnată etatea sa, anume 72 de ani, înseamnă că se născuse în 1753⁵⁵. Acesta este, prin urmare, preotul contemporan răscoalei lui Horea, Cloșca și Crișan, alungat de ortodocși și înlocuit cu un alt păstor sufletesc, neunit⁵⁶.

Pe perioada scurtei vacanțe parohiale, anume între lunile octombrie și decembrie ale anului 1825, administrator a fost preotul *Ioan* din Rapoltu Mare⁵⁷, deși obștea unită a Bobâlnei își avea propriul păstor sufletesc, în persoana lui *Nicolae Benția*, preot-capelan (preot slujitor sau preot secund) – alături de tatăl său, *Dumitru Benția* – încă din anul 1823⁵⁸. Se născuse, potrivit datelor transmise de registrul decedaților uniți, în anul 1790⁵⁹. Câteva date succinte despre el ne oferă aceeași „cronică arhidiaconală” amintită, anume că, „după moartea lui *Dumitru Benția*, a urmatu îndată de preutu fiul acestuia, *Nicolae Benția*, preutu căsătoritu, născutu în Bobâlna; cându nu se scie. A învețiatu școală mai puțienă și studiile morale în Blasiu și s-au ierotonitu preutu de Ep[isco]pulu I[oa]n Bobu; în ce anu, asemenea nu se scie. A păstoritu această parochie până la [1]860, cându, în 14 Maiu, a muritu⁶⁰. Alte informații privitoare la viața și la activitatea sa nu se cunosc.

Potrivit amintitei cronici a Protopopiatului Greco-Catolic al Bobâlnei, „i-a urmatu *Petru Iancu*, preutul actualu, care încă e căsătoritu și născutu în Bobâlna, la an [1]838, 15 Apr[ilie]. Acestu preutu încă are școale mai puține. A studiatu Preparandia în Hațiegu și studiile morale la repausatulu parochu *Simeoan Ulpianu* [din Plosca n.n.]. S-a ierotonitu de pie defunctulu Ep[isco]pu *Alexandru Dobra*, la 6 December [1]860, când a și dispusu de administratoru acestei parochii. Din meritele de până acuma ale acestui preutu se potu însemna: a reparatu și a înfrumusețiatu biserica sa, a înmulțitu numerulu credincioșiloru sei și e diligentu și acuratu în portarea oficiuluu seu. Starea materială încă îi este bună, fiindu omu tare muncitoriu și câștigătoriu. Până acuma are doi prunci⁶¹. Era ginerele fostulu preot-paroh *Nicolae Benția*, de vreme ce într-un protocol contemporan al cununaților era însemnată, în anul 1858, în Bobâlna, căsătoria dascălulu *Petru Ianc*, de 22 de ani, cu *Sofia Benția*, fiica fostulu preot unit *Nicolae Benția*, trecută la cele veșnice la 10

⁵⁴ SJHAN, fond *Parohia Ortodoxă Română Deva*, doc. 4, f. 26v.

⁵⁵ APORB, *Condica Parochiei*, f. 77.

⁵⁶ David Prodan, *Răscoala lui Horea*, II, p. 266-271, 542, 560.

⁵⁷ SJHAN, fond *Registre stare civilă*, dos. *Protocolul botezaților, cununaților și morților din parohia Bobâlna a Vlădiciei Făgărașului pe anii 1824-1874*.

⁵⁸ SJHAN, fond *Parohia Ortodoxă Română Deva*, doc. 1, f. 273.

⁵⁹ APORB, *Condica Parochiei*, f. 78.

⁶⁰ SJHAN, fond *Parohia Ortodoxă Română Deva*, doc. 4, f. 26v.

⁶¹ *Ibidem*, f. 26v-27.

august 1881⁶². A păstorit până la 11 octombrie 1908, când a răposat întru Domnul⁶³.

În paralel cu păstorul sufletesc amintit, în anul 1866 apare consemnat, în scriptele parohiale bobâlnene, încă un preot unit, în persoana lui *Demetriu Iancu*, fratele parohului în funcțiune; purta titulatura de „preot onorific”. Student la Blaj, împreună cu un alt frate, pe nume Liviu, aceștia primeau în anul 1863, din fondul „Rudolfian”, suma cumulată de 40 de florini, spre a se putea întreține la studii. În 1869 el solicita Diecezei lugojene să i se permită să-și păstreze statutul de preot onorific, deși i se oferise o parohie propriu-zisă în scopul finalizării studiilor⁶⁴. Dacă nu este vorba de pure coincidențe de nume, atunci cei doi frați au păstorit, în deceniile următoare, câteva obști parohiale unite hunedorene; un Demetriu Iancu figurează ca paroh în Ruda (1875-1881) și Turdaș (1881-1905), iar un Liviu Iancu, paroh în Baia de Criș (1872-1882)⁶⁵.

De asemenea, din 1888 și până în anul 1908, în parohie a slujit, în calitate de „cooperator”, și preotul-capelan (preot-slujitor sau preot-secund) *Ioan Iancu*, fiul parohului „în funcțiune”, Petru Iancu. Dintr-un protocol matricol al decedaților se cunoaște că a trecut la cele veșnice la 23 ianuarie 1904, de „moarte naturală”, la doar 37 de ani; prin urmare, se născuse în 1867. La înmormântarea sa a participat protopopul Augustin Blasianu din Săcărâmb⁶⁶. Alte informații privitoare la viața, studiile și activitatea sa pastoral-misionară nu s-au păstrat, ci doar faptul că, la 7 martie 1908, trecea la cele veșnice, de „moarte naturală”, și soția sa, Sofia Iancu (1867-1941), de doar 41 de ani, născută în Bobâlna; a fost prohodită de protopopul dr. Valeriu Traian Frențiu al Orăștiei, administrator la acea dată al Protopopiatului vacant al Bobâlnei⁶⁷.

După decesul preotului Petru Iancu, păstor sufletesc al Bobâlnii a fost numit, după o vacanță parohială de câteva luni (1908-1909), tânărul teolog *Vasile Berinde*, „introdus în parohie în 28 decembrie 1908”⁶⁸. Acesta a păstorit timp de peste două decenii, anume până în toamna anului 1930, când, la 24 octombrie, Protopopiatul Bobâlna înainta Episcopiei Lugojului dosarul său, prin care acesta solicita transferul în Parohia Greco-Catolică Bucova (jud. Caraș-Severin). Acordul Centrului eparhial a sosit la 18 noiembrie, decizia de numire în fruntea noului oficiu parohial comunicându-i-se apoi preotului petent la 25 noiembrie 1930⁶⁹; în noua

⁶² SJHAN, fond *Registre stare civilă*, dos. *Protocolul repausațiilor S[fin]tei Biserice Gr[eco-]Cat[olice] din Bobâlna pe anii 1874-1891*, f. 36.

⁶³ SJHAN, fond *Registre stare civilă*, dos. *Protocolul botezărilor, cununărilor și morților Parohiei Greco-Catolice din Bobâlna pe anii 1891-1945*, f. 85.

⁶⁴ SJHAN, fond *Parohia Ortodoxă Deva*, dos. *Protocol de acte și corespondență oficială al Districtului Vice-Arhibidiaconal al Bobâlnii preste anii 1863-1870*, f. 8v, 72v, 169v.

⁶⁵ *** *Dieceza Lugojului*, passim.

⁶⁶ SJHAN, fond *Registre stare civilă*, dos. *Protocolul botezărilor, cununărilor și morților Parohiei Greco-Catolice din Bobâlna pe anii 1891-1945*, f. 81v.

⁶⁷ *Ibidem*, f. 85.

⁶⁸ SJHAN, fond *Protopopiatul Greco-Catolic Orăștie*, doc. 3/1931, f. 52.

⁶⁹ SJHAN, fond *Parohia Ortodoxă Deva*, dos. *Protocol de esibite pentru Oficiul protopopesesc al Bobâlnii (1929-1931) și al Hunedoarei (1929-1937)*, f. 46v, 50v-51v; SJHAN, fond *Protopopiatul Greco-Catolic Orăștie*, doc. 3/1931, f. 74.

"Bobâlna Greek-Catholic Parish (Hunedoara Department) – Monographic Landmarks," *Astra Salvensis*, VI (2018), no. 12, p. 103-117

parohie a păstorit încă două decenii, anume până în anul 1950⁷⁰. Fusese căsătorit cu Valeria Berinde, despre care se știe că, „în dimineața zilei de 4 iunie 1975 a încetat din viață, fiind înmormântată în cimitirul de sub Boca, unde e toată familia de preoți din care se trage”⁷¹, cimitir donat – ca teren – chiar de către soțul ei.

Întrucât preotul Vasile Boca din Cigmău a refuzat să preia administrarea acestei parohii pe perioada vacantării sale, la 22 decembrie 1930 era desemnat, ca administrator, preotul *Viorel Muntean* din Turdaș⁷². În tot acest timp, teologul Vasile Pleșug din Romos, aspirant la ocuparea parohiei, „a dezvoltat, direct sau indirect, o activitate subversivă în Bobâlna”, agitând spiritele împotriva unui alt preot administrator, *Ioan Pascotă* din Plosca (azi cătunul Mănăstire al centrului comunal Ghelari) – originar din satul învecinat Folt, acesta a fost numit administrator cu începere din 1 ianuarie 1931, fiind „introdus în parohie” în ziua de 18 ianuarie –, „promițând, la fiecare din cei ce vor striga contra mea și [vor face] demersuri pentru el la Sf. Episcopie, suma de lei 500”⁷³.

Era însă vorba de o situație provizorie, de vreme ce, prin decizia nr. 3.407 din 19 decembrie 1930 a ierarhului Alexandru Nicolescu al Lugojului, fusese numit, ca păstor sufletesc al obștii parohiale unite a Bobâlnei, preotul *Ioan Șuta*, născut în satul Moftinu Mic (jud. Satu Mare), la 21 noiembrie 1930. Absolvent al Seminarului unit din Oradea, acesta a fost hirotonit diacon la 17 decembrie 1930, iar preot două zile mai târziu, în capela episcopală din Lugoj⁷⁴. Instalarea sa în parohie s-a făcut la 2 februarie 1931, de praznicul Întâmpinării Domnului, zi în care „poporul l-a primit cu bucurie și însuflețire”⁷⁵; din motive nesurprinse documentar, predarea parohiei s-a făcut abia la 6 mai 1931, iar a filiei Rapoltu Mare, în luna iulie a aceluiași an⁷⁶. Amintim și faptul că, deși beneficia de o adeverință de „confesor de rezervă”, preotul unit Ioan Șuta a fost „dispensat de mobilizare cu certif. nr. 63.886/1930”⁷⁷. După o păstorie de peste un deceniu, la 1 decembrie 1941 i s-a aprobat transferarea în parohia bănățeană Jitin (jud. Caraș-Severin).

La finele anului 1941 a ajuns preot-paroh tânărul *Coriolan Armean*, originar din satul învecinat Pricaz. Semnatar al protocoalelor matricole parohiale doar cu titulatura de „administrator”⁷⁸, acesta a refuzat, în toamna anului 1948, să treacă în subordonarea Bisericii Ortodoxe, deși, la 10 noiembrie 1948, „în conformitate cu dispozițiile art. 37 din «Decretul-lege pentru reglementarea cultelor»”, în prezența preotului ortodox Dionisie Moldovan, a primarului Iosif Budeic, a notarului

⁷⁰ Florin Dobrei, „Aspecte din trecutul bisericesc a două sate „hunedorene” din Banatul montan: Băuțar și Bucova (jud. Caraș-Severin)”, în Daniel Alic (coord.), *Vocație și misiune în Biserica lui Hristos. Volum omagial închinat Pr. Prof. Dr. Sorin Cosma*, Caransebeș, Editura Diecezană, 2009, p. 154.

⁷¹ APORB, *Condica Parohiei*, f. 27.

⁷² APORB, *Protocol de esibite pe anii 1936-1975*, f. 54v-55.

⁷³ SJHAN, fond *Protopopiatul Greco-Catolic Orăștie*, doc. 3/1931, f. 1-v, 36v, 56v-58, 73.

⁷⁴ *Ibidem*, f. 5-6.

⁷⁵ *Ibidem*, f. 7-v.

⁷⁶ *Ibidem*, doc. 3/1931, f. 109-110; doc. 4/1931, f. 13-v.

⁷⁷ *Ibidem*, doc. 3/1935, f. 21.

⁷⁸ SJHAN, fond *Registre stare civilă*, dos. *Protocolul botezărilor, cununărilor și morților Parohiei Greco-Catolice din Bobâlna pe anii 1891-1945*, passim.

Roman Filip și a martorilor Petru Prodan, Nicolae Romoșan și Petru Maglaș, semna procesul verbal de predare-primire a lăcașului de cult al fostei parohii unite către parohia ortodoxă, dimpreună cu obiectele de cult și cu soldul parohial aferent al acesteia⁷⁹. S-a retras în localitatea natală Pricaz, cu el încheindu-se astfel șirul preoților uniți din Bobâlna.

Din punct de vedere administrativ-canonic, parohia a făcut parte, de-a lungul vremii, din structura a trei protopopiate unite, anume Vințu de Jos (c.1701-p.1733), Bobâlna (a.1739-1930) și Oraștie (1930-1948)⁸⁰, cu reședințe aleatorii, determinate de rezidențele ocupanților scaunelor protoprezbiteriale; încă din anul 1701 oficiul protoprezbiterial se găsea, cu probabilitate, la Vințu de Jos (aici îl găsim menționat și în 1733)⁸¹, dinainte de 1759 (poate chiar de prin 1739) și până pe la 1770 la Poiana⁸², de prin 1770 și până în 1801 la Balomiru de Câmp (azi în jud. Alba), între anii 1802 și 1907 la Săcărâmb, între 1908 și 1929 la Geoagiu, iar în anii 1929-1930 la Deva⁸³. În fapt, era vorba de străvechiul protopopopiat ortodox al Geoagiului, cuprinzând satele din depresiunea Glod-Geoagiu și din zonele colinare limitrofe, peste care s-a grefat, după 1701, nou creatul protoprezbiteriat unit al Vințului de Jos și apoi cel al Bobâlnei.

Într-adevăr, așa cum s-a amintit, de la mijlocul secolului al XVIII-lea și până în perioada interbelică, sediul *Protopopiatul Unit al Bobâlnei* – al șaselea, ca mărime, între fostele „tracturi protoprezbiteriale” unite – s-a stabilit, nominal doar, în această localitate însemnată prin curia nobiliară de aici și „renomită pentru producțiunea de vin bun”⁸⁴. Acest „archidiaconat” sau „district arhidiaconal” este amintit rând pe rând, ca parte a Diecezei Unite a Făgărașului, în șematismele clerului unit din anii 1750 (cuprindea, într-o enumerare nediferențiată la acea vreme, 30 de parohii și filii din actualele județe Hunedoara și Alba, anume Acmariu, Almașu de Mijloc, Almașu Mare, Almașu Mic de Munte, Ardeu, Balșa, Băcăia, Băcăinți, Bobâlna, Boiu, Bozeș, Bulbuc, Cârna/Blandiana, Cib, Cigmău, Folt, Geoagiu, Glod, Homorod, Mada, Mermezeu, Nădăștia, Poiana, Rapoltu Mare, Rapolțel, Răcătău, Renghet, Sărăcsău, Techereu, Vălișoara și Voia)⁸⁵, 1765 (din pricina „deficierilor” masive înspre ortodocși, protopopiatul încorporea, la acea dată și câteva parohii din părțile Bradului și ale Hălmagiului, toate însă mai mult nominale)⁸⁶, 1782, 1787, 1789, 1804, 1806, 1811⁸⁷, 1835 (cuprindea 9 parohii și 11

⁷⁹ APORB, dos. *Extrase carte funduară*, f. 18.

⁸⁰ Florin Dobrei, *Istoria vieții bisericești a românilor hunedoreni*, Reșița, Editura Eftimie Murgu, 2010, p. 458-462.

⁸¹ Augustin Bunea, *Episcopul Ioan Inocențiu*, p. 402-404; Nicolae Iorga, *Scrisori și inscripții*, II, p. 102; Laura Stanciu, *Între Răsărit și Apus. Secvențe din istoria Bisericii românilor ardeleni (prima jumătate a secolului al XVIII-lea)*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2008, passim.

⁸² *** *Diecesa Lugoșului*, p. 371-372.

⁸³ Florin Dobrei, *Istoria vieții bisericești*, p. 458-462.

⁸⁴ SJHAN, fond *Parohia Ortodoxă Română Deva*, doc. 4, f. 13.

⁸⁵ Augustin Bunea, *Statistica*, p. 24.

⁸⁶ *** *Diecesa Lugoșului*, passim.

⁸⁷ Daniel Dumitran, *Un timp al reformelor. Biserica Greco-Catolică din Transilvania sub conducerea episcopului Ioan Bob (1782-1830)*, București, Editura Scriptorium, 2005, p. 353, 357, 362-370.

"Bobâlna Greek-Catholic Parish (Hunedoara Department) – Monographic Landmarks," *Astra Salvensis*, VI (2018), no. 12, p. 103-117

filiu) și 1842 (cuprindea 9 parohii și 5 filii, anume Bobâlna, Cib cu filia Băcăia, Cigmău cu filia Boiu, Geoagiu de Jos cu filia Bozeș, Homorod, Rapoltu Mare, Poiana, Sărăcsău cu filiile Acmaru și Băcăinți, respectiv Săcărâmb, însumând 1.754 de credincioși)⁸⁸.

Această componență este surprinsă, în linii generale, și în bula papei Pius IX din 26 noiembrie 1853, prin care se ratifica înființarea Episcopiei Lugojului, din care a făcut apoi parte, ca Protopopiat, până la desființarea sa în 1930, an în care s-a recurs la împărțirea parohiilor și a filiilor sale între Protopopiatele Greco-Catolice învecinate ale Hunedoarei și Orăștiei; șematismele vremii înfățișează, și în acest caz, următoarea structură „arhidiaconală” (diferit, în 1858 și 1868, „viceprotopopială”), redată, în înșiruirea de mai jos, în ordinea anilor întocmirii acestora: 1858 (cuprindea 9 parohii cu 19 filii, anume Bobâlna cu filia Folt, Cib cu filiile Almașu Mare, Băcăia, Glod și Nădăștia, Cigmău cu filia Boiu, Geoagiu de Jos cu filiile Bozeș, Ferede/Geoagiu Băi și Renghet, Homorod cu filiile Bulbuc și Mermezeu, Poiana, Rapoltu Mare, Sărăcsău cu filiile Acmaru și Băcăinți și Săcărâmb cu filiile Bocșa, Certeju de Sus, Hondol, Măgura, Șoimuș și Vărmaga)⁸⁹, 1868 (cuprindea 10 parohii cu 9 filii, anume Bobâlna cu filia Folt, Cib cu filia Băcăia, Cigmău cu filia Boiu, Geoagiu cu filia Ferede/Geoagiu-Băi, Homorod, Poiana, Rapoltu Mare, Renghet, Săcărâmb cu filiile Certeju de Sus, Hondol, Șoimuș și Vărmaga, respectiv Sărăcsău cu filia Băcăinți, însumând 1.858 de credincioși)⁹⁰, 1877 (cuprindea 7 parohii și 4 filii, anume Bobâlna cu filiile Folt și Rapoltu Mare, Cib cu filiile Almașu Mare și Băcăia, Cigmău, Geoagiu de Jos cu filia Ferede/Geoagiu Băi, Homorod cu filia Mermezeu-Văleni, Poiana, Renghet, Săcărâmb și Sărăcsău cu filia Băcăinți, însumând 1.707 credincioși)⁹¹, 1891 (cuprindea 8 parohii și 15 filii, anume Bobâlna cu filiile Folt și Rapoltu Mare, Cib cu filiile Almașu Mare și Băcăia, Cigmău cu filia Boiu, Geoagiu de Jos cu filiile Ferede/Geoagiu Băi și Gelmar, Homorod cu filia Mermezeu-Văleni, Poiana cu filiile Techereu și Valea Iepii/Poienița, Renghet, Săcărâmb cu filiile Bârsău, Certeju de Sus, Hondol și Vărmaga, respectiv și Sărăcsău cu filia Băcăinți, însumând 1.761 de credincioși)⁹², 1903 (cuprindea 9 parohii și 18 filii, anume Bobâlna cu filiile Folt și Rapoltu Mare, Cib cu filiile Almașu Mare, Băcăia și Glod, Cigmău cu filia Boiu, Geoagiu cu filiile Gelmar și Ferede/Geoagiu-Băi, Homorod cu filia Mermezeu-Văleni, Poiana cu filiile Almașu Mic de Munte, Poienița și Techereu, Renghet cu filia Bozeș, Săcărâmb cu filiile Bârsău, Hondol, Nojag și Vărmaga, respectiv Sărăcsău cu filia Băcăinți, însumând 1.846 de credincioși; existau 9 biserici și 9 preoți)⁹³.

De altfel, în ceea ce privește dinamica jurisdicțională a Protopopiatului unit al Bobâlnei, cronică manuscrisă a acestui tract protoprezbiterial aduce următoarele clarificări: „Extensiunea sau jurisdicțiunea acestui tract, în diferite timpuri, a fost

⁸⁸ *** *Schematismus (1842)*, p. 182-183.

⁸⁹ *** *Schematismus (1858)*, p. 47-48.

⁹⁰ *** *Schematismus venerabilis cleri (1868)*, p. 38-40.

⁹¹ *** *Siematismulu veneratului cler (1877)*, p. 82-85.

⁹² *** *Siematismulu veneratului cler (1891)*, p. 62-66.

⁹³ *** *Diecesa Lugoșului*, p. 360-379.

diferită. Pre timpul unirii și până la anul [1]760 se vede a se fi extinsu numai în C[omi]t[a]tul Hunedoarei, peste cercurile pretoriale politice Geoagiu Inferior și Almașiu Mare, cuprinzând, în sine, cea mai mare parte din comunitățile acestor cercuri, vreo 31 la număr. De la [1]760 încoace, până la [1]803, pre când unirea scădea mai de totu pre aceste părți și pe când protopopii tractuali n-au mai rezidatu pre aceste părți, ci preste Mureș, în Balomiru, jurisdicțiunea acestui tract se vede a se fi extinsu și preste Mureș, în Scaunul Orăștiei și C[omi]t[a]tul Albei Iulia, și-au dispus preste comunele parohiale Bobâlna, Cigmău, Geoagiu cu filialele Bozeș, Băcăia, Nădăștia, Almașiu Mare și Poiana, Homorod și, mai tare, în Săcărâmbu din C[omi]t[a]tul Hunedoarei, Sărăcsău cu filia Acmariu și Cârna [azi Blandiana, jud. Alba n.n.] din C[omi]t[a]tul Albei Iulia și Balomir și Șibot din Scaunul Orăștiei. De la anul [1]803, când paroch al Săcărâmbului și protopop al Bobâlnei s-au denomitu Vasiliu Coloși, și reședința scaunului protopopesc s-a străpusu earăși în aceste părți ale tractului. Jurisdicțiunea lui s-a extinsu apoi și în C[omi]t[a]tul Zarandului, ba, sub memoratul protopop, după ce mai tare fu denomitu și archidiacon montan, jurisdicțiunea protopopului acestui tract s-a extinsu și preste tractul Bistrei dintre munți și a durat până la moartea acestui protopop, [în]templată la [1]814. Pre timpul acesta, parochiile ținătoare de acest tractu au fost tot cele de mai susu, luându afară Balomirul și Șibotul, care au rămasu la tractul Cugirului; și s-au mai adaosu cu parochiile din Zarand, [anume] București cu filia Vaca [azi Crișan, jud. Hunedoara n.n.] și Hălmașiu. De la [1]814, după ce demnitatea de archidiaconu montan nu s-a mai datu la protopopii Bobâlnei, jurisdicțiunea acestui tract earăși s-a redus la limitele de mai nainte, eară de la [1]821 încoace, anexându-se parochiile din Zarand la tractul Bistrei montane și Cârna la al Albei Iulia, acest tract s-a redus apoi în limitele de astăzi și, de present [începutul secolului al XX-lea n.n.], are sub jurisdicțiunea sa parochiile: Bobâlna, Cib cu filiale Almașiu Mare, Băcăia și Nădăștia, Cigmău, Geoagiu cu filia Bozeș, Homorod, Poiana, Renghet, Rapolt, Săcărâmb și Sărăcsău cu filia Băcăinți”⁹⁴.

Protopopii uniți care au vegheat asupra bunului mers al parohiei, de la începutul secolului al XVIII-lea și până la desființarea „districtului archidiaconal” al Bobâlnei în anul 1930, au fost următorii⁹⁵: Toma din Vințu de Jos (c.1701-p.1733), Samuil (a.1739-?), Anghel Pop din Poiana (a.1759-c.1770), Ioan Pop din Balomiru de Câmp (1770-c.1783), George Pop din Balomiru de Câmp (c.1783-1801), Vasile Coloși (1802-1814), Teodor Mesenti (1815-1830), Ioan Chirilă (1830-1847), Iosif Nyulasi (1847-1855), Andrei Liviu Pop (1855-1857), Petru Pop (1857-1859), Ioan Tomici (1859-1860), Beniamin Densușianu (1860-1875), Augustin Blasianu (1876-1907), adm. dr. Valeriu Traian Frențiu din Orăștie (1907-1908), Iosif Stupinean din Geoagiu (1908-1929) și adm. Augustin Radu din Deva (1929-1930)⁹⁶. În perioada interbelică, din necesități de ordin administrativ-canonic, s-a efectuat o nouă

⁹⁴ SJHAN, fond *Parohia Ortodoxă Română Deva*, doc. 4, f. 13-v.

⁹⁵ Abrevieri folosite: a. (= ante), p. (= post), c. (= circa) și adm. (= administrator).

⁹⁶ Camelia Vulea, „Biserică și comunitate greco-catolică”, în Ioan Sebastian Bara, Marcela Balazs, Florin Dobrei, Vasile Ionaș, Ioachim Lazăr, Liviu Lazăr, Paulina Popa, Denisa Toma (coord.), *Hunedoara, monografie III. Cultură și spiritualitate*, Deva/Iași, Casa de Editură Emia/Editura Timpul, 2012, p. 98-100.

"Bobâlna Greek-Catholic Parish (Hunedoara Department) – Monographic Landmarks," *Astra Salvensis*, VI (2018), no. 12, p. 103-117

rearondare a protopopiatelor unite. Ca atare, în anul 1930, Protopopiatul Greco-Catolic al Bobâlnei a fost desființat, parohiile și filiile acestuia fiind împărțite între Protopopiatul Greco-Catolic Orăștie, cu reședința la Cugir, și Protopopiatul Greco-Catolic Hunedoara, cu reședința la Deva⁹⁷; fostul protopop Augustin Radu al Bobâlnei s-a transferat pe scaunul protopopesesc al Hunedoarei⁹⁸. Ca atare, Parohia Greco-Catolică Bobâlna a trecut, pentru o scurtă perioadă de timp (1930-1948), sub jurisdicția Propopopiatului Orăștie, ocârmuit de protopopii Ioan Jenea (1914-1934) și Valer Paveloni (1935-1948).

La nivelul jurisdicției superioare, din sursa documentară mai sus citată aflăm că „tractul acesta, de la începutul unirii până la [1]853, s-a ținut nestrămutat de Archidieceasa Albei Iulia, respectiv [de] Ep[iscop]p[i]a Făgărașului, iar de la [1]853, din ocasiunea restaurării Metropoliei Albei Iulia și crearea încă a lor două Episcopate sufragane, al Gherlei și [al] Lugoșului, s-a anexat Episcopatul Lugoșului, dempreună cu celelalte tracturi protopopești din Co[m]i[t]a[te]le Hunedoara și Zarand și din Scaunul Orăștiei, și anume Vicariatul Hațiegului și protopopiile Hunedoarei, Cugirului și Hălmagiului”⁹⁹.

În toamna anului 1948, protopopiile unite au fost desființate de către autoritățile de stat comuniste, preoții și credincioșii uniți care au acceptat revenirea la Ortodoxie fiind încadrați în structurile Arhiepiscopiei Sibiului, parte componentă a Mitropoliei Ardealului, iar din 1 aprilie 1949 în cele ale Episcopiei Aradului, parte componentă a Mitropoliei Banatului. În ceea ce privește obștea parohială greco-catolică a Bobâlnei, potrivit informațiilor cuprinse într-un „raport despre parohiile foste unite aparținătoare tractului Orăștie”, întocmit la 30 noiembrie 1948, toți cei 205 credincioși greco-catolici se declarau acum ortodocși¹⁰⁰, astfel că, în toamna anului următor, spre a I se aduce mulțumire lui Dumnezeu pentru reunificarea înfăptuită, în cealaltă biserică a localității, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, s-a oficiat un „Te Deum”¹⁰¹.

Acesta este, pe scurt, trecutul zburciat al unei obști bisericești greco-catolice de pe Valea Mureșului, o parohie hunedoreană a cărei istorie a luat sfârșit brusc, în anul 1948; actualmente, din punct de vedere ecleziastic, singurele prezențe confesionale eterodoxe sunt cele romano-catolice, protestante și neoprotestante, populația satului Bobâlna fiind majoritar ortodoxă¹⁰².

⁹⁷ Arhiva Mitropoliei Ardealului, fond *Protopopiatul Ortodox Român Geoagiu*, dos. III, nr. 142/1929, f. 1-2.

⁹⁸ La 10 februarie 1931 era recepționată adresa Ordinariatului din Lugoș cu nr. 3.525 din 31 decembrie 1930, prin care clericului Augustin Radu i se comunica decretul de numire în scaunul de protopop al districtului Hunedoara, cu sediul la Deva, numire făcută în urma rearondării tractului protoprezbiterial amintit. Cf. SJHAN, fond *Protopopiatul Greco-Catolic Orăștie*, dos. *Protocol de esibite pentru Oficiul protopopesesc al Bobâlnei (1929-1931) și al Hunedoarei (1929-1937)*, f. 58v.

⁹⁹ SJHAN, fond *Parohia Ortodoxă Română Deva*, doc. 4, f. 13v-14.

¹⁰⁰ SJHAN, fond *Protopopiatul Greco-Catolic Orăștie*, doc. 1/1948, f. 1.

¹⁰¹ APOB, dos. *Protocol de esibite pe anii 1936-1975*, f. 108.

¹⁰² Arhiva Episcopiei Devei și Hunedoarei, fond *Recensământul populației și al locuințelor din 2011. Populația după religie*, dos. *Comuna Rapoltu Mare*, f. 1; Varga E. Árpád, *Hunyad megye településeinek*

"Bobâlna Greek-Catholic Parish (Hunedoara Department) – Monographic Landmarks," *Astra Salvensis*, VI (2018), no. 12, p. 103-117